

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

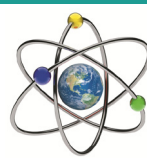
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 358 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhliisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворждении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
Yakubjonov Xasan Qahramonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
Umarov Xusniddin Egamboyevich	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
Sodikova Makhliyo	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
A'zamov Inom Salimjonovich	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
Abidjanova Vasila To'likinovna	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
Prenova Gulsara Barlikbayevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
Meyliqulova Manzura Abdullayevna	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
Ne'matova Zarina Furqat qizi	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
Kamolova Nargiza Ibragimovna	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
Малдыбаев Куандик Бекбауович	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
Икрамова Мунира Маруфжановна	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
Kazakov Shavkat Norgobilovich	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
Shadiyev Feruz Djaxonovich	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
Xolmuxamedova Zilola Azimovna	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
Toshmatova Yulduz Olloqulovna	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarining kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarning dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education.....	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	
Теория, метод и профессиональное действие: пути модернизации дисциплины "Методика преподавания родного языка" в педагогическом вузе.....	281
Шоира Баймурадовна Бабаева	
Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv-grafomotor mashqlar tizimi	285
Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	289
To'xtaxo'jayeva Shaxnoza Muhammadumar qizi	

Ingliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari	294
<i>Allayarova Muhabbat Xudayarovna</i>	
Pedagogical Conditions for Establishing an Integrative Approach to Developing Students' Didactic Competence	300
<i>Orazova F. O.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida empatik liderlikka asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	306
<i>Umarova Moxinur Shukuroxunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining pedagogik faoliyatini metodik loyihalashning zamonaviy holati va mavjud muammolari.....	312
<i>Temirova Shahloxon Xoshimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv-lingvodidaktik asoslari	317
<i>Abdullayeva Dilovar Bahrullayevna</i>	
"Avesto" ta'limotida ma'naviy-axloqiy qarashlarning pedagogik xususiyatlari	321
<i>Aliyev Islambek Tursinbayevich, Ibragimova Farangiza Oybekjon qizi</i>	
O'quvchilarda milliy tuyg'ularni shakllantirishning ilmiy – pedagogik asoslari	326
<i>Begmatova Nasiba Safarbayevna</i>	
Fizikadan nostandart va olimpiada masalalarini yechish orqali o'quvchilarning muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	330
<i>Jo'rayev Farxod Isroilovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda divergent-kasbiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda kreativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari.....	338
<i>Xolbo'tayeva Dilfuza Usmon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vaqtni boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishda mustaqil ta'lim topshiriqlarining pedagogik imkoniyatlari.....	346
<i>Norova Nargiza Xalmamat qizi</i>	
Katta yoshdagi ayollarda metabolik salomatlikni yaxshilashga yo'naltirilgan sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashg'ulotlar metodikasi	350
<i>Ruziyeva Raxima Bobojonovna</i>	

INGLIZ TILINI O'QITISHDA FORMATIV BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Allayarova Muhabbat Xudayarovna

Samarqand shahridagi 1-son maktab o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitish jarayonida formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari nazariy jihatdan tahlil qilingan. Formativ baholashning an'anaviy nazoratdan farqli jihatlari, uning o'quv jarayonini boshqarish, o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil ta'lim, refleksiya hamda o'zini o'zi baholash ko'nikmalarini shakllantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Ingliz tilini o'qitishda formativ baholashni tashkil etishning maqsad va baholash mezonlarini aniqlashtirish, o'quv natijalari bo'yicha dalillarni muntazam yig'ish, samarali qayta aloqa taqdim etish, o'zaro va o'zini o'zi baholash, differensial pedagogik ta'sir hamda raqamli vositalardan foydalanish kabi tarkibiy komponentlari asoslangan. Shuningdek, tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini baholashda formativ yondashuvning pedagogik imkoniyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: formativ baholash, ingliz tilini o'qitish, qayta aloqa, baholash mezonlari, o'zini o'zi baholash, o'zaro baholash, refleksiya, til kompetensiyasi, CEFR, pedagogik texnologiya.

Abstract: This article examines the pedagogical foundations for improving formative assessment in English language teaching. It discusses the fundamental differences between formative assessment and traditional forms of educational control and analyses its potential for managing the learning process, developing learners' language competencies, promoting autonomous learning, reflection, and self-assessment skills. The study substantiates the major components of an effective formative assessment system in English language teaching, including clarification of learning objectives and success criteria, systematic elicitation of evidence of learning, effective feedback, self- and peer assessment, differentiated pedagogical intervention, and the use of digital technologies. Particular attention is paid to formative assessment practices in the development of listening, reading, writing, and speaking skills. The analysis demonstrates that formative assessment should be viewed not as a separate testing procedure but as a continuous pedagogical mechanism integrating teaching, learning, and assessment.

Key words: formative assessment, English language teaching, feedback, assessment criteria, self-assessment, peer assessment, reflection, language competence, CEFR, pedagogical technology.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогические основы совершенствования системы формативного оценивания в процессе обучения английскому языку. Раскрываются отличия формативного оценивания от традиционного контроля, а также его возможности в управлении учебным процессом, развитии языковых компетенций обучающихся, самостоятельности, рефлексии и навыков самооценивания. Обоснованы основные компоненты формативного оценивания в преподавании английского языка: определение целей обучения и критериев успешности, систематический сбор информации о результатах обучения, организация эффективной обратной связи, самооценивание и взаимеоценивание, дифференцированная педагогическая поддержка и применение цифровых технологий. Особое внимание уделяется использованию формативного оценивания при развитии навыков аудирования, чтения, письма и говорения.

Ключевые слова: формативное оценивание, обучение английскому языку, обратная связь, критерии оценивания, самооценивание, взаимеоценивание, рефлексия, языковая компетенция, CEFR, педагогическая технология.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida baholash o'quvchining bilim va ko'nikmalarini qayd etish vositasigina emas, balki ta'lim jarayonini boshqarish, o'quv faoliyatini takomillashtirish va keyingi pedagogik qarorlarni belgilash mexanizmi sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, chet tillarini, jumladan, ingliz tilini o'qitishda baholashning mazkur funksiyasi alohida ahamiyatga ega. Chunki tilni o'zlashtirish faqat grammatik qoidalar yoki lug'at birliklarini bilish bilan chegaralanmaydi; u tinglab tushunish, o'qish, gapirish, yozish, muloqotga kirishish hamda o'z fikrini turli kommunikativ vaziyatlarda ifodalash kabi murakkab kompetensiyalar majmuasini shakllantirishni talab etadi.

An'anaviy baholash tizimida o'quvchining ma'lum davr oxiridagi natijasini aniqlash ustuvor bo'lsa, formativ baholash o'quv jarayonining o'zida ta'lim oluvchining holatini aniqlash, o'rganishdagi bo'shliqlarni topish va keyingi faoliyatni shunga mos ravishda tashkil etishga qaratiladi. P. Black va D. Wiliam formativ baholashning samaradorligini o'rgangan tadqiqotlarida o'quvchilarning o'rganishi to'g'risida muntazam dalillar yig'ish va ushbu dalillardan keyingi o'qitish faoliyatini o'zgartirish uchun foydalanish o'quv natijalarini yaxshilashda muhim omil ekanligini ko'rsatadilar ^[1].

Formativ baholashning mohiyati "o'quvchi qanday natijaga erishdi?" degan savoldan tashqari, "o'quvchi hozir qayerda?", "u qayerga yetib borishi kerak?" va "belgilangan natijaga erishish uchun qanday pedagogik yordam zarur?" kabi savollarga javob topishga asoslanadi. D. R. Sadlarning nazariyasiga ko'ra, samarali formativ baholash uchun o'quvchi talab etiladigan sifat standartini tushunishi, o'zining joriy natijasini ushbu standart bilan taqqoslashi va mavjud tafovutni kamaytirishga qaratilgan harakatlarni amalga oshirishi kerak ^[2].

Ingliz tilini o'qitishda mazkur yondashuvning dolzarbligi o'quvchilarning tilni o'zlashtirish sur'ati, motivatsiyasi, til tajribasi va individual imkoniyatlari bir xil emasligi bilan belgilanadi. Bir xil yakuniy test barcha o'quvchilarning o'rganish jarayonidagi muammolar sabablarini ko'rsatib bera olmaydi. Formativ baholash esa o'qituvchiga o'quv jarayonining turli bosqichlarida diagnostik axborot olish va ta'lim mazmuni hamda metodlarini tezkor o'zgartirish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda ingliz tilini o'qitishda formativ baholashga oid ilmiy-metodik manbalar qiyosiy tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida tahlil, umumlashtirish, taqqoslash va pedagogik modellash usullaridan foydalanildi. Formativ baholashning asosiy komponentlari, jumladan, o'quv maqsadlari va mezonlarini belgilash, qayta aloqa, o'zini o'zi va o'zaro baholash, differensial pedagogik yordam hamda raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatlari o'rganildi. Olingan nazariy natijalar asosida ingliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar umumlashtirildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Formativ baholash konsepsiyasining ilmiy shakllanishida P. Black va D. Wiliamning tadqiqotlari alohida o'rin tutadi. Mualliflar baholash natijalaridan o'quv faoliyatini yaxshilash maqsadida foydalanilgandagina baholash formativ xususiyat kasb etishini ta'kidlaydilar ^[1]. Demak, topshiriq yoki testning o'zi formativ yoki summativ hisoblanmaydi. Uning xususiyati natijadan qanday pedagogik maqsadda foydalanilishiga bog'liq.

D. R. Sadler formativ baholashning nazariy mexanizmini "kutilayotgan standart - joriy natija - tafovutni kamaytirish" munosabati asosida tushuntiradi ^[2]. Ushbu fikr ingliz tilini o'qitish uchun ayniqsa muhim. Masalan, o'quvchiga "speaking - 7 ball" degan natijani bildirishdan ko'ra, uning talaffuzi, grammatik aniqligi, ravonligi, lug'at boyligi va kommunikativ hamkorlik bo'yicha qaysi darajada ekanini ko'rsatish o'quv faoliyatining keyingi yo'nalishini aniqroq belgilaydi.

J. Hattie va H. Timperley qayta aloqaning o'rganish jarayonidagi rolini tahlil qilib, samarali feedback o'quvchiga maqsad, mavjud holat va keyingi qadamlar to'g'risida tushunarli axborot berishi lozimligini asoslaydilar ^[3]. Shundan kelib chiqib, ingliz tili darslarida "Good", "Excellent" yoki "You have mistakes" kabi umumiy izohlarning rivojlantiruvchi imkoniyati cheklangan. Masalan, "Your argument is clear, but use linking expressions to connect the second and third ideas" kabi aniq tavsiya o'quvchiga keyingi faoliyatini o'zgartirish imkoniyatini beradi.

D. Nicol va D. Macfarlane-Dick formativ baholashni o'zini o'zi boshqarib o'rganish bilan bog'laydilar. Ularning fikriga ko'ra, samarali baholash o'quvchining faqat o'qituvchi tavsiyalariga amal qilishini emas, balki o'z natijasini tahlil qilish, maqsad belgilash va keyingi o'quv strategiyasini tanlash qobiliyatini ham rivojlantirishi lozim ^[4]. Bu xususiyat til o'rganishda muhim, chunki xorijiy tilni yuqori darajada egallash muntazam mustaqil mashq, o'z xatolarini aniqlash va tuzatish qobiliyatini talab qiladi.

Chet tilini o'qitishdagi sinf ichidagi baholash jarayonlarini tadqiq qilgan P. Rea-Dickins baholashni ta'lim, o'qitish va pedagogik qaror qabul qilish bilan uzviy bog'liq ko'p qirrali jarayon sifatida ko'rsatadi ^[5]. O'qituvchi o'quvchilarning og'zaki yoki yozma javoblarini kuzatar ekan, aslida bir vaqtning o'zida ma'lumot yig'adi, uni talqin qiladi va keyingi pedagogik harakat to'g'risida qaror chiqaradi.

V. Shute formativ feedbackning samarali bo'lishi uchun u o'z vaqtida, aniq, o'quv vazifasiga yo'naltirilgan va konstruktiv bo'lishini ta'kidlaydi ^[6]. Bu ingliz tilini o'qitishda xatolarni tuzatish usulini tanlashda ham muhim. Har bir xatoni darhol to'xtatib tuzatish o'quvchining gapirish ravonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli feedbackning turi mashg'ulot maqsadiga mos bo'lishi zarur. Ravon gapirish mashg'ulotida asosiy kommunikativ xatolar qayd qilinib, faoliyatdan so'ng muhokama qilinishi, grammatik aniqlikni shakllantirishga qaratilgan mashg'ulotda esa tezkor tuzatish qo'llanishi mumkin.

R. Bennett formativ baholashning samaradorligi uning ta'lim mazmuni, baholash savodxonligi, o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi va umumiy ta'lim tizimi bilan uyg'unlashishiga bog'liqligini ta'kidlaydi ^[7]. Demak, formativ baholashni faqat yangi testlar yoki elektron platformalarni joriy qilish bilan takomillashtirib bo'lmaydi. Bu, avvalo, o'qituvchining pedagogik tafakkuri va baholash madaniyatining o'zgarishini talab qiladi.

Chet tillarini o'qitishda xalqaro miqyosda keng qo'llanadigan CEFR Companion Volume ham o'quv maqsadlari va til kompetensiyalarini aniq deskriptorlar asosida ifodalash imkonini beradi ^[8]. "Can do" deskriptorlaridan foydalanish o'quvchiga o'z rivojlanishini tushunarli mezonlar asosida kuzatish imkoniyatini yaratadi. So'nggi tadqiqotlar ham formativ baholashning EFL ta'limidagi ahamiyatini tasdiqlamoqda.

H. Zhang, S. Ge va M. R. M. Saad tomonidan amalga oshirilgan sistematik tahlilda EFL ta'limida peer assessment, self-assessment, portfolio, feedback, savol-javob va maxsus formativ topshiriqlar keng qo'llanilishi qayd etilgan ^[9]. Tadqiqotda formativ baholashning samaradorligi bilan birga, o'qituvchi va o'quvchilarning baholashga munosabati, baholash savodxonligi hamda ta'lim muhiti muhim omillar ekanligi ta'kidlanadi.

Zamonaviy oliy ta'limdagi EFL tadqiqotlari tahlili ham formativ baholashning diagnostik axborot olish, meta-kognitiv faoliyat va pedagogik qarorlarni qo'llab-quvvatlashdagi rolini ko'rsatadi ^[10].

Shunday qilib, ilmiy adabiyotlar tahlili formativ baholashning uch asosiy xususiyatini ko'rsatadi:

birinchidan, u o'quvchi natijasi haqida muntazam axborot to'plash jarayonidir;

ikkinchidan, to'plangan axborot asosida o'qitish va o'rganish faoliyati o'zgartiriladi;

uchinchidan, o'quvchi baholashning passiv obyekti emas, balki faol ishtirokchisiga aylanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ilmiy manbalarni tizimli tahlil qilish natijasida ingliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirish oltita o'zaro bog'liq pedagogik komponentga asoslanishi kerakligi aniqlandi.

1. O'quv maqsadlari va muvaffaqiyat mezonlarini aniqlashtirish

Formativ baholash samaradorligining birinchi sharti o'quvchining undan qanday natija kutilayotganini tushunishidir. O'quv maqsadlari haddan tashqari umumiy ifodalansa, o'quvchi o'z faoliyatini baholashda qiynaladi. Masalan, "Today we will practise speaking" maqsadi o'rniga "By the end of the lesson, students will be able to express and justify an opinion using at least three appropriate linking expressions" kabi natijaga yo'naltirilgan maqsad belgilanishi maqsadga muvofiq.

Ingliz tilini o'qitishda baholash mezonlari CEFR darajalari va kommunikativ kompetensiya tarkibiy qismlari bilan muvofiqlashtirilishi mumkin ^[6]. Bunda mezonlarning o'quvchi uchun tushunarli tilda bayon etilishi muhim.

Masalan, gapirish faoliyati quyidagi mezonlar bo'yicha kuzatilishi mumkin: mazmunning kommunikativ vazifaga muvofiqligi; nutq ravonligi; grammatik aniqlik; lug'at boyligi va o'rinliligi; talaffuzning tushunarlilik; suhbatdosh bilan o'zaro muloqot qila olish. Bunday mezonlar baholashning shaffofligini ta'minlaydi hamda o'quvchini baholash jarayonining faol subyektiga aylantiradi.

2. O'rganish holati to'g'risidagi dalillarni muntazam yig'ish

Formativ baholash faqat dars oxiridagi qisqa test bilan cheklanmasligi kerak. O'qituvchi turli faoliyatlar davomida o'quvchilarning real o'rganish holatini kuzatib borishi zarur.

Ingliz tili darslarida bunday ma'lumotlar quyidagilar orqali olinishi mumkin: diagnostik savollar; qisqa yozma topshiriqlar; exit ticket; og'zaki savol-javob; mini-quiz; dialog va rolli o'yinlar; matn mazmunini qayta ifodalash; vocabulary check; concept-checking questions; portfolio; observation checklist; bir daqiqalik refleksiya; elektron test va so'rovnomalari.

Muhim jihat shundaki, o'qituvchi "Kim to'g'ri javob berdi?" degan savoldan tashqari, "Nima sababdan ayrim o'quvchilar ushbu xatoni qilmoqda?" degan diagnostik savolni ham qo'yishi kerak. Masalan, Present Perfect va Past Simple o'rtasidagi farq bo'yicha o'quvchilar muntazam xato qilayotgan bo'lsa, o'qituvchi shunchaki past ball qo'ymasdan, xatoning sababi vaqt ko'rsatkichlarini tushunmaslikmi, grammatik shaklmi yoki ona tilidan transfer bilan bog'liqmi, degan masalani aniqlashi zarur. Bu yerda baholash diagnostika vazifasini bajaradi va keyingi pedagogik qaror uchun axborot manbaiga aylanadi ^[5].

3. Feedback va feedforward mexanizmlarini takomillashtirish

Formativ baholashning markaziy komponentlaridan biri sifatli qayta aloqadir. Biroq samarali feedback faqat kamchilikni ko'rsatishdan iborat emas. U o'quvchiga muvaffaqiyatli jihatlarni, yaxshilanishi kerak bo'lgan elementlarni va keyingi aniq harakatlarni ko'rsatishi kerak ^[3].

Masalan, yozma ish bo'yicha:

"There are many mistakes in your essay" degan izoh o'rniga:

"Your main argument is clear and relevant. In the second paragraph, connect your supporting ideas using linking expressions such as "however", "therefore" and "in addition". Check subject-verb agreement before submitting the revised version"

kabi qayta aloqa pedagogik jihatdan samaraliroq hisoblanadi.

Bu yerda o'quvchi uch xil axborotni oladi:

- uning muvaffaqiyatli tomoni;
- muammoning aniq joyi;
- uni tuzatish usuli.

Shu ma'noda formativ baholash faqat feedback - bajarilgan ish to'g'risidagi axborotni emas, balki feedforward - kelajakdagi faoliyatni yaxshilashga qaratilgan tavsiyalarni ham o'z ichiga olishi lozim.

Qayta aloqaning yana bir muhim sharti - undan foydalanish uchun o'quvchiga imkoniyat berilishidir. Agar o'qituvchi esse oxiriga batafsil izoh yozsa-yu, o'quvchi matnni qayta ishlamasa, feedbackning rivojlantiruvchi qiymati kamayadi. Shu sababli "draft - feedback - revision" sikli yozish ko'nikmasini rivojlantirishda muhim pedagogik mexanizm hisoblanadi.

4. O'zini o'zi va o'zaro baholashni rivojlantirish

Formativ baholash tizimini takomillashtirishda o'quvchining o'z faoliyatini baholash kompetensiyasini shakllantirish katta ahamiyatga ega. O'zini o'zi baholash o'quvchida "Men qanday natijaga erishdim?", "Qayerda xato qildim?", "Keyingi safar nimani o'zgartiraman?" kabi refleksiv savollarni shakllantiradi.

Nicol va Macfarlane-Dickning yondashuviga ko'ra, bunday faoliyat o'zini o'zi boshqarib o'rganishni rivojlantiradi ^[4].

Ingliz tili darslarida o'zini o'zi baholash CEFRning "I can..." shaklidagi deskriptorlari bilan samarali tashkil qilinishi mumkin. Masalan:

1. I can introduce myself and give basic personal information.
2. I can understand the main idea of a short conversation.
3. I can write a short paragraph expressing my opinion.
4. I can ask for clarification when I do not understand my partner.

O'zaro baholash esa o'quvchilarning mezonlarni yaxshiroq tushunishiga yordam beradi. Biroq peer assessment "bir-biriga baho qo'yish" shaklida tashkil etilmasligi kerak. U aniq mezon va konstruktiv fikr bildirish algoritmlariga asoslanishi lozim.

Masalan:

Two strengths + one suggestion

modeli asosida o'quvchi sherigining ishidan ikkita yaxshi jihatni va bitta takomillashtirish tavsiyasini ko'rsatadi.

Bu jarayon ingliz tilida tashkil qilinsa, baholashning o'zi ham kommunikativ mashqqa aylanadi: "Your strongest point was...", "I liked the way you...", "You could improve...", "Next time, try to..." Natijada baholash va til amaliyoti bir-biriga integratsiyalashadi.

5. Formativ baholash asosida differensial pedagogik yordamni tashkil etish

Formativ baholashdan olingan axborot keyingi o'qitish jarayoniga ta'sir qilmasa, uning pedagogik ahamiyati pasayadi. Shu sababli baholash natijasidan kelib chiqib, o'qituvchi o'quv faoliyatini differensiallashtirishi zarur.

Masalan, reading topshirig'idan so'ng o'quvchilar uch guruhga ajratilishi mumkin: asosiy mazmunni tushunishda qiyinchilikka duch kelayotganlar; umumiy mazmunni tushunadigan, biroq detallarni aniqlashda qiynalayotganlar; matnni yaxshi tushunib, yuqori darajadagi inferensial savollarga tayyor bo'lganlar.

Ularning barchasiga bir xil topshiriqni takrorlatish o'rniga, pedagogik yordam ehtiyojiga moslashtiriladi. Birinchi guruh uchun kalit so'zlar va vizual ko'mak, ikkinchi guruh uchun scanning va contextual guessing strategiyalari, uchinchi guruh uchun muallif pozitsiyasini tahlil qilish yoki tanqidiy savollar berilishi mumkin. Shunday qilib, formativ baholash "baholash → pedagogik qaror → differensial yordam → qayta baholash" sikliga aylanadi.

6. Raqamli formativ baholash imkoniyatlaridan maqsadli foydalanish

Raqamli ta'lim vositalari tezkor feedback olish, individual natijalarni qayd etish va o'quvchilar rivojlanish dinamikasini kuzatish imkoniyatlarini kengaytirdi. Elektron viktorinalar, onlayn so'rovlar, raqamli portfolio va interaktiv platformalar o'quvchilar javoblari to'g'risidagi ma'lumotlarni tez yig'ishga yordam beradi. Biroq texnologiyadan foydalanishning o'zi formativ baholashni ta'minlamaydi. Masalan, elektron test yakunida o'quvchiga faqat "7/10" natija chiqarilsa, bu oddiy nazorat vazifasini bajarishi mumkin. Agar noto'g'ri javoblar tahlil qilinib, o'quvchiga izoh, qo'shimcha mashq va qayta topshirish imkoniyati taqdim etilsa, texnologiya formativ funksiyani bajaradi. EFL bo'yicha sistematik tadqiqotlar texnologiyaga asoslangan baholash bilan bir qatorda peer assessment, self-assessment, portfolio va muntazam feedbackning ham ta'lim natijalarini yaxshilashdagi imkoniyatlarini ko'rsatmoqda ^[9].

Formativ baholashning samaradorligi uni ingliz tilining alohida ko'nikmalariga moslashtirishni talab qiladi.

1. Gapirish ko'nikmasi

Speakingni formativ baholashda nutqning faqat grammatik to'g'riligiga e'tibor qaratish yetarli emas. Ravonlik, mazmun, talaffuz, so'z boyligi va kommunikativ hamkorlik birgalikda tahlil qilinishi lozim.

O'qituvchi dars davomida qisqa observation checklistdan foydalanib, har bir o'quvchining muayyan ko'rsatkichlarini kuzatishi mumkin. Audio yoki video yozuvlardan foydalanish esa o'quvchiga o'z nutqini qayta tinglash va self-assessment amalga oshirish imkonini beradi.

2. Yozish ko'nikmasi

Writing jarayonida formativ baholash bir martalik yakuniy matnni baholashdan ko'ra, matn yaratishning bosqichlarini nazorat qilishga asoslanishi kerak: planning → first draft → feedback → revision → final version.

Bunda feedbackning haddan ortiq ko'p xatolarni bir vaqtning o'zida ko'rsatishga emas, o'quvchining hozirgi rivojlanish bosqichidagi asosiy ehtiyojlariga qaratilishi muhim ^[6].

3. O'qish ko'nikmasi

Reading bo'yicha formativ baholash faqat matndan keyingi savollarga berilgan to'g'ri javoblar sonini aniqlamasligi kerak. O'quvchining reading strategiyalaridan foydalanish qobiliyatini ham aniqlash lozim: prediction; skimming; scanning; contextual guessing; inference; main idea identification. Bu o'qituvchiga muammo til bilimida yoki o'qish strategiyasida ekanligini aniqlash imkonini beradi.

4. Tinglab tushunish ko'nikmasi

Listeningni baholashda ham o'quvchining noto'g'ri javobi sababini aniqlash muhim: notanish lug'at, tez nutq, talaffuz xususiyatlari, diqqatning taqsimlanishi yoki ma'lumotlarni qayd qilish strategiyasining yetishmasligi.

Shu sababli tinglab tushunish topshirig'idan keyingi qisqa refleksiya: "Which part was difficult and why?" savoli o'qituvchiga oddiy test natijasidan ko'ra ko'proq diagnostik axborot berishi mumkin.

Yuqoridagi tahlil asosida ingliz tilini o'qitishda formativ baholashning samarali jarayonini quyidagi sikl asosida tashkil qilish mumkin:

o'quv maqsadini belgilash → muvaffaqiyat mezonlarini tushuntirish → o'quv faoliyatini tashkil etish → dalillar yig'ish → natijalarni tahlil qilish → feedback va feedforward → individual/differensial pedagogik yordam → o'quvchining o'zini o'zi baholashi → takroriy faoliyat va qayta baholash.

Mazkur modelda baholash darsning yakuniy qismi emas, balki butun dars jarayoniga singdirilgan mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Tahlil natijasida formativ baholash tizimini takomillashtirishning quyidagi pedagogik shartlari aniqlandi:

birinchidan, o'qituvchilarda assessment literacy - baholash savodxonligini rivojlantirish;

ikkinchidan, o'quv maqsadlari, topshiriqlar va baholash mezonlarining o'zaro muvofiqligini ta'minlash;

uchinchidan, ballga asoslangan feedbackdan tavsiflovchi va rivojlantiruvchi feedbackga o'tish;

to'rtinchidan, o'quvchilarning self-assessment va peer assessment ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish;

beshinchidan, baholash ma'lumotlaridan individual va differensial ta'limni tashkil qilish uchun foydalanish;

oltinchidan, raqamli baholash vositalaridan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish;

yettinchidan, o'quvchilarda xato qilishdan qo'rqmaydigan, konstruktiv va psixologik xavfsiz baholash muhitini yaratish.

Formativ baholashning samaradorligi, avvalo, “qancha ko‘p baholash” bilan emas, balki olingan ma’lumotning keyingi o‘qitish va o‘rganish jarayoniga qanchalik samarali tatbiq etilishi bilan belgilanadi. Bennett ta’kidlaganidek, formativ baholashning amaliy samarasi o‘qituvchi salohiyati va ta’lim kontekstini hisobga olgan holda tashkil etilishiga bog‘liq^[7].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ingliz tilini o‘qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirish zamonaviy til ta’limining muhim pedagogik yo‘nalishlaridan biridir. Formativ baholashning mohiyati o‘quvchiga muntazam baho qo‘yish yoki nazorat topshiriqlari sonini oshirishdan iborat emas. Uning asosiy vazifasi o‘rganish jarayoni to‘g‘risida ishonchli dalillar olish va ushbu dalillar asosida o‘qituvchi hamda o‘quvchining keyingi faoliyatini yaxshilashdir.

Ilmiy adabiyotlar tahlili formativ baholashning samaradorligi aniq o‘quv maqsadlari va muvaffaqiyat mezonlarini belgilash, o‘quvchilarning real o‘rganish holatini muntazam diagnostika qilish, sifatli feedback va feedforward taqdim etish, o‘zini o‘zi va o‘zaro baholashni rivojlantirish, natijalar asosida differensial pedagogik yordam ko‘rsatish hamda raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan maqsadli foydalanish bilan bog‘liqligini ko‘rsatdi.

Ingliz tili darslarida formativ baholash o‘quvchining til kompetensiyasini rivojlantirish bilan bir qatorda, uning metakognitiv qobiliyatlari, refleksiya, mustaqilligi va o‘quv faoliyatiga mas’uliyatini shakllantirish imkoniyatiga ega. Ayniqsa, o‘quvchi o‘zining qayerda turgani, qanday natijaga erishishi kerakligi va bunga qanday yo‘l bilan erishishini tushungan holatda baholash rivojlantiruvchi xususiyat kasb etadi.

Shuningdek, gapirish, yozish, o‘qish va tinglab tushunish ko‘nikmalarining o‘ziga xosligini hisobga olgan holda mos formativ baholash strategiyalarini tanlash muhimdir. Til darslarida baholash mezonlari kommunikativ kompetensiyaning real ko‘rsatkichlari bilan uyg‘unlashtirilishi va CEFR singari xalqaro deskriptorlardan maqsadga muvofiq foydalanilishi mumkin.

Umuman olganda, ingliz tilini o‘qitishda formativ baholashni alohida nazorat vositasi sifatida emas, balki “maqsad - o‘quv faoliyati - dalil - tahlil - qayta aloqa – pedagogik tuzatish – qayta o‘rganish” sikliga asoslangan yaxlit pedagogik tizim sifatida tashkil etish maqsadga muvofiq. Mazkur yondashuv baholashni ta’lim yakunini qayd etish vositasidan o‘quvchining rivojlanishini boshqaruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi samarali pedagogik mexanizmga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning // Assessment in Education: Principles, Policy & Practice. - 1998. - Vol. 5, No. 1. - P. 7-74.
2. Sadler D. R. Formative Assessment and the Design of Instructional Systems // Instructional Science. - 1989. - Vol. 18. - P. 119-144.
3. Hattie J., Timperley H. The Power of Feedback // Review of Educational Research. - 2007. - Vol. 77, No. 1. - P. 81-112.
4. Nicol D. J., Macfarlane-Dick D. Formative Assessment and Self-Regulated Learning: A Model and Seven Principles of Good Feedback Practice // Studies in Higher Education. - 2006. - Vol. 31, No. 2. - P. 199-218.
5. Rea-Dickins P. Mirror, Mirror on the Wall: Identifying Processes of Classroom Assessment // Language Testing. - 2001. No. 4. - P. 429-462.
6. Shute V. J. Focus on Formative Feedback // Review of Educational Research. - 2008. - Vol. 78, No. 1. - P. 153-189.
7. Bennett R. E. Formative Assessment: A Critical Review // Assessment in Education: Principles, Policy & Practice. - 2011. No. 1. - P. 5-25.
8. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment - Companion Volume. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. - 280 p.
9. Zhang H., Ge S., Mohd Saad M. R. B. Formative Assessment in K-12 English as a Foreign Language Education: A Systematic Review // Heliyon. - 2024. - Vol. 10, No. 10. - e31367.
10. Nguyen N. Q., Nguyen L. P. Formative Assessment for Knowledge Cultivation in University EFL Classrooms: A Systematic Review from Higher Education // Language Testing in Asia. - 2026. - Vol. 16.
11. Wiliam D. Embedded Formative Assessment. - Bloomington, IN: Solution Tree Press, 2011.
12. Heritage M. Formative Assessment: Making It Happen in the Classroom. - Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2010.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.